

SOSYAL İLİŞKİLERDE GELİŞMELERİ KAÇIRMA KORKUSU SOSYAL DIŞLANMAYI ETKİLER Mİ? SOSYOTELİZMİN ROLÜ

Seyhan ÖZDEMİR*

Öz:

Çalışmanın amacı, gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal dışlanma ilişkisinde sosyotelizmin durumsal aracılık rolünü tespit etmektir. Araştırmanın verileri 260 üniversite öğrencisinden elde edilmiştir. Çalışma verileri çevrimiçi anket kullanılmış olup, hazırlanan anket kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Toplanan verilerin analizinde, betimleyici istatistikler, doğrulayıcı faktör analizi, korelasyon ve regresyon analizleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, değişkenler arasında pozitif ve güçlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, gelişmeleri kaçırma korkusu sosyotelizmin yordayıcısı olarak bulunmuştur. Değişkenler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır. Son olarak, gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizm vasıtasıyla sosyal dışlanma üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Gelişmeleri kaçırma korkusu, fomo, sosyal dışlanma, sosyotelizm, öğrenciler

Jel Kodları: M1, M3, D10, D23, O32

* Arş.Gör.Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Isparta Türkiye, seyhanozdemir@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3530-6689

Makale gönderim tarihi: 01.01.2021

Makale kabul tarihi: 28.01.2021

Künye Bilgisi: Özdemir, S. (2021), "Sosyal İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Sosyal Dışlanmayı Etkiler Mi? Sosyotelizmin Rolü", *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 64-77.

Does the Fear of Missing out Affect Social Exclusion in Social Relations? The Role of Phubbing

Abstract

The aim of the study is to determine the situational mediating role of phubbing in the relationship between fear of missing out and social exclusion. The data were obtained from 260 university students. The study data collected via online platforms, and the prepared questionnaire was collected using the easy sampling method. Descriptive statistics, confirmatory factor analysis, correlation, and regression analysis were used in the analysis of the collected data. As a result of the analysis, a positive and strong relationship was found between variables. Also, the fear of missing out was found to be a predictor of phubbing. There is a positive and significant relationship between the variables. Finally, the indirect effect of fear of missing out on social exclusion through phubbing was found to be significant. Finally, it was found that the fear of missing out has a significant indirect effect on social exclusion via phubbing.

Keywords: Fear of missing out, fomo, social exclusion, phubbing, students

Jel Codes: M1, M3, D10, D23, O32

1. Giriş

Sosyal medya ve oyun gibi internet uygulamalarının artan kullanımı (Pontes vd., 2015) ve mobil teknolojilerdeki gelişmeler ile akıllı telefonlar, bireylerin günlük yaşamlarında vazgeçilmez hale gelmiştir. Her yaş grubundaki insanlar, akıllı telefonlarıyla etkileşime girerek daha fazla zaman harcamaktadır.

Akıllı telefonların bireylere sağladığı pek çok faydanın yanında, zararları da olabilmektedir. Bu zararların yanında uzun süre akıllı telefon kullanan bireylerde bazı davranış bozuklukları meydana gelebilmektedir. Bu davranışların başında, gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyotelizm davranışları gelebilmektedir. Bu davranışların sonucunda ise sosyal dışlanma gerçekleşebilmektedir. Teknoloji kullanımının artmasıyla beraber bu tür davranışlar sıklıkla karşımıza çıkabilmektedir.

2020 yılında, dünyada yaşayan tüm insanların %67 mobil kullanıcı ve %49'u ise sosyal medya kullanıcısıdır. Türkiye nüfusunun %74'ü internet, %64'ü sosyal medya, %92'sini mobil kullanıcı oluşturmaktadır (We Are Social, 2020). Bu sayıların önümüzdeki yıllarda daha da artması beklenmektedir. Akıllı telefon kullanan pek çok kişinin olduğu araştırmalar, kullanıcılarının bir kısmının problemlili akıllı telefon kullanımı sorunu yaşadığını göstermektedir (Billieux vd., 2015).

Çalışma, akıllı telefon gibi bir teknolojiyi kullanmanın bir nedeni için Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi (Uses and Gratification Theory) kategorilerinden birine dayanmaktadır. Bunlar, “Sıkılınca zaman geçer”, “Yapacak daha iyi bir şeyim olmadığında” ve “Zamanımı meşgul etmek” şeklinde ifade edilmektedir (Papacharissi ve Rubin 2000). Kuram, anlık eylemlerle anlık duyguları hafifletmeye vurgu yapmaktadır. Bu anlamda sosyotelizm ve gelişmeleri kaçırma korkusu, bir bireyin bu uçucu duyguları deneyimlemesine anında tepki olarak akıllı telefonu kullanmasına, bunları düzenlemeye çalışmasına neden olabilir (Elhai ve Contractor 2018). Yüz yüze görüşme sırasında sıkılmış hissedilen bir akıllı telefon kullanıcısı, kendilerine 'arkadaşlarım eğleniyor olmalı, neyin peşinde olduklarını kontrol edeyim' diyebilir ve böylece konuşma partnerine sosyotelizm yapabilir. Sosyotelizmin sosyal ilişkiler üzerindeki zararlı etkilerinin değerlendirilmesi, akıllı telefon kullanıcılarının yüz yüze görüşmeler sırasında başkalarını neyin tetiklediğinin farkında olmaları önemlidir (Al-Saggaf vd., 2019).

Akıllı telefon kullanımıyla ilgili ortaya çıkan ve fenomen olan sosyotelizm ve gelişmeleri

kaçırma korkusu, son zamanlarda bilim insanlarının dikkatini çekmektedir. Sosyotelizm, "telefon" ve "küçümseme" kelimelerinden türetilmiştir. Sosyotelizm, “bireyin başka birey(ler)le iletişim hâlindeyken dikkatini akıllı telefona vermesi, akıllı telefonla ilgilenmesi ve algısını kişilerarası iletişimden kaçırmasıdır” (Karadağ vd., 2015). Bu kavram başkalarına karşı saygısız bir davranış olarak kabul edilebilir ve sosyal ilişkilere zarar verebilir. Gelişmeleri kaçırma korkusu ise, “birinin olmadığı deneyimlerle ilgili olarak başkalarının sahip olabileceği yaygın bir endişe” olarak tanımlanmaktadır (Przybylski vd., 2013: 1842). Sosyal medya mecralarını fazla kullanan bireylerde ortaya çıkabilen sorunlardır. Bu durum, gündemi kaçırma veya paylaşılanları takip edememe korkusu sonucunda yaşanabilecek bir kaygı durumunu ifade etmektedir. Bireylere sosyal medya cazip imkânlar sunabilmektedir. Sonuç olarak, sosyotelizm (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016) ve gelişmeleri kaçırma korkusu (Hetz vd., 2015) sorunlu davranışlar olarak ele alınmaktadır.

Sosyotelizm ve gelişmeleri kaçırma korkusu nispeten yeni konular olmasına rağmen daha önce yapılan çalışmalarda bu konular farklı değişkenlerle ele alınmıştır. Akıllı telefonlar, sosyal medya, oyunlar ve Facebook, Instagram gibi teknolojik ortamların bağımlılık oluşturan kullanımının gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyotelizmi artırdığı görülmüştür (Błachnio ve Przepiorka, 2018; Karadağ vd., 2015). Gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizmin yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016; Elhai vd., 2016; Karadağ vd., 2015; Wegmann vd., 2017).

Alan yazında gelişmeleri kaçırma korkusu, sosyotelizm ve sosyal dışlanma ilişkileri hakkında az şey bilinmektedir. Sosyotelizmin gelişmeleri kaçırma korkusundan ortaya çıktığı yapılan çalışmalarda bulunmuştur. Ancak gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal dışlanma ilişkisinde sosyotelizmin rolü üzerine çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmada, gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal dışlanma ilişkisinde sosyotelizm davranışının bu ilişkideki dolaylı etkisinin anlamlı olup olmadığı ele alınmıştır. Ulusal alanda yapılan çalışmalarda, gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal dışlanma arasındaki ilişkiyi dair çalışma bulunmamaktadır. Burada gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyotelizm ilişkisi ele alınmasına rağmen sosyal dışlanmanın rolü henüz ampirik olarak araştırılmamıştır. Bu nedenle, bu çalışma, öğrencilerin sosyal ilişkilerde gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal dışlanma davranışları arasındaki ilişkide sosyotelizmin aracı rolünü incelemeyi amaçlamıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sosyal Dışlanma

Başkalarının neler yaptığı ile ilgili sürekli bağlantıda kalma isteği olarak ifade edilen gelişmeleri kaçırma korkusu (Przybylski vd., 2013), önemli sosyal etkinlikleri kaçırmaktan veya sosyal olarak dışlanmaktan korkmayı (Andreassen, Pallesen ve Griffiths, 2017) kapsamaktadır.

Sosyal dışlanma ile ilgili daha önceki yapılan çalışmalar, kişilerarası etkileşimler sırasında bir bireyin dikkatsiz davranışının bir sosyal dışlanma işareti olarak yorumlanabileceğini göstermiştir. Sosyal dışlanma Williams tarafından “görünmez olmak ve etrafınızdakilerin sosyal etkileşimlerinden dışlanmak” olarak tanımlanmaktadır (Williams, 1997). Bireyler sosyal dışlanma yaşadıklarında, dört temel insan ihtiyacıyla ilgili olarak kendilerini tehdit altında hissederler: Ait olma ihtiyaçları, öz saygı ihtiyaçları, anlamlı varoluş ihtiyaçları ve durumu ve daha genel olarak yaşamları üzerinde kontrol etme ihtiyaçlarıdır (Gerber ve Wheeler, 2009; Williams, 1997). Sosyal bağlantı, temel bir insan ihtiyacıdır ve dışlanmış hissetmek olumsuz psikolojik, duygusal ve davranışsal sonuçlara neden olabilir.

Gelişmeleri kaçırma korkusu, ait olma ihtiyacı ile ilişkilidir. Ait olma ihtiyacını sosyal dışlanmadan dolayı zarar görebilecek olan temel bir insan motivasyonu ve kişilerarası bağlılık arzusu olarak tanımlanmaktadır (Lai vd., 2016). Sosyal dışlanma etkisi bırakan sosyal alanda gelişmeleri kaçırma korkusunun, ait olma ihtiyacı (Baumeister ve Leary, 1995) gibi temel kişiler arası ihtiyaç ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Przybylski vd., 2013). Sosyal alanda gelişmeleri kaçırma korkusu sosyal dışlanma (Reagle, 2015) ile ilişkili bulunmuştur.

H₁: Gelişmeleri kaçırma korkusu sosyal dışlanmayı yordamaktadır.

Gelişmeleri Kaçırma Korkusu ve Sosyotelizm

Gelişmeleri kaçırma korkusu teknolojik bağlamda ortaya çıkan bir yapı olmasına rağmen, bu fenomenin problemleri çevrimiçi davranışlar üzerindeki rolünü araştıran çalışmalar bulunmaktadır (Kuss ve Griffiths, 2017). Bu çalışmalardan bazıları, gelişmeleri kaçırma korkusunun daha yüksek sorunlu akıllı telefon ve sosyal medya kullanımıyla ilişkili olduğunu bulmuştur (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016; Elhai vd., 2016; Oberst vd., 2017; Wegmann vd., 2017). Bunlar da phubbing'in yordayıcılarıdır (Karadağ vd., 2015).

H₂: Gelişmeleri kaçırma korkusu sosyotelizmi yordamaktadır.

Sosyotelizm ve Sosyal Dışlanma

Sosyotelizm, akıllı telefonların neden olduğu bir sosyal dışlanma biçimidir ve olumsuz etkileri, davranışın meydana geldiği sosyal etkileşimlerin ötesine geçmektedir (Nuñez, Radtke ve Eimler, 2020; Chotpitayasunondh ve Douglas, 2018; Gonzales ve Wu, 2016; Hales vd., 2018; Vanden Abeele, 2019). Sosyotelizm, muhatapları tarafından dışlanmış hissettiğini gösteren araştırmalarla tutarlı görünen bir fikirdir (David ve Roberts, 2017). Araştırmalar, sosyotelizm davranışının kaba ve dikkatsiz olarak kabul edildiğini (Vanden Abeele vd., 2016) ve davranışların etkileşim kalitesi ve ilişki tatmini göstergelerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2018; Wang vd., 2017).

Arkadaşlık bağlamında sosyotelizm üzerine yapılan araştırmalar, bireylerin bir arkadaşları tarafından susturulduğunda, sosyal dışlanma yaşayabileceklerini ortaya çıkarmıştır (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2018). Bu nedenle, sosyotelizm davranışı sergileyen öğrencilerin, dikkatlerini etkileşimde buldukları arkadaşından ziyade telefonlarına odaklayarak etkileşim sırasında karşıdaki kişiyi dışlayabilmektedir. Bu nedenle, aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur;

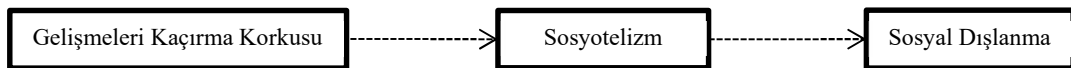
H₃: Sosyotelizm sosyal dışlanmayı yordamaktadır.

H₄: Gelişmeleri kaçırma korkusu, sosyotelizm aracılığıyla sosyal dışlanmayı dolaylı şekilde yordamaktadır.

Yukarıda bahsedilen çalışmalara ve teorik varsayımlara dayanarak, bu çalışmada gelişmeleri kaçırma korkusu bağımsız değişken, sosyotelizm aracı değişken ve sonuç değişkeni olarak ise sosyal dışlanmanın olduğu bir model test edilmiştir. Gelişmeleri kaçırma korkusunun, sosyotelizm vasıtasıyla sosyal dışlanma ile dolaylı ve pozitif bir ilişkide olduğu varsayılmıştır.

3. Araştırma Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, örnekleme ve kullanılan ölçüm araçları hakkında bilgiler verilmiştir. Bu çalışmada, gelişmeleri kaçırma korkusu, sosyotelizm ve sosyal dışlanma değişkenlerini içeren bir model geliştirilmiştir. Araştırma modeli şekil 1’de verilmiştir.

Şekil 1: Araştırma Modeli

Katılımcılar

Araştırmanın evrenini öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemini ise Isparta’da Süleyman Demirel Üniversitesi’ni İİBF öğrencileri oluşturmaktadır. Bu çalışmada örnekleme yöntemi olarak kolayda örneklem tekniği seçilmiştir. Çalışma verilerini toplamak için Whatsapp kullanılarak bir anket bağlantısı dağıtılmıştır. Veriler, 260 akıllı telefon kullanıcılarından çevrimiçi anketle toplanmıştır. Araştırmaya katılanların %28.5’i erkek ve %71.5’i ise kadındır. Öğrencilerin ($Ort_{yaş}=21.38$, $SS_{yaş}=3.08$) olarak bulunmuştur. Katılımcıların en çok kullandıkları sosyal medya %53.3’ü Instagram, %31.2’si WhatsApp ve %15.2’si ise Twitter’dır. Katılımcıların sosyal medya kullanım ortalaması (saat) ($Ort_{süre}=4.36$, $SS_{süre}=3.32$) olarak bulunmuştur.

Ölçüm Araçları

Bu çalışmada veri toplama amacıyla 3 farklı ölçekten faydalanılmıştır. Bu ölçeklere ilişkin bilgiler aşağıda detaylı şekilde verilmiştir.

Sosyotelizm Ölçeği: Karadağ ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen Hiçbir Zaman (1) ile Her Zaman (5) arasındaki cevaplama skalası olmak üzere 5’li Likert tipi toplam 10 madde olup ortaya çıkan iki (İletişim bozukluğu ve Telefon tutkusu) boyutlu ölçme aracıdır. Örnek sorular “*Başkaları ile birlikteyken gözüm telefona gider.*” ve “*Telefonum sürekli elimden altındadır.*” şeklindedir. Uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd=2.76$; $p<.001$; GFI=.95; CFI=.94; RMSEA=.07; SRMR=.06) olarak bulunmuştur.

Sosyal İlişkilerde Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği: Przybylski ve diğerleri (2013) tarafından geliştirilmiş olup Gökler ve diğerleri (2016) tarafından Türkçeye uyarlama çalışması yapılan 10 maddeden ve tek boyuttan oluşan 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan her madde 1-5 puan (1=hiç doğru değildir, 5=aşırı şekilde doğrudur) arasında puanlandırılmaktadır. Örnek sorular “*Arkadaşlarımın ben yokken eğlendiklerini öğrendiğimde endişelenirim.*” ve “*Arkadaşlarımla buluşmak için bir fırsatı kaçırmış olmak canımı sıkıyor*” şeklindedir. Uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd=1.93$; $p<.001$; GFI=.96; CFI=.97; RMSEA=.06; SRMR=.05) olarak bulunmuştur.

Sosyal Dışlanma Ölçeği/Temel İhtiyaçlara Yönelik Tehditler: Williams (2009) tarafından geliştirilen, Yasin vd. (2020) tarafından uyarlanan ölçek maddeleri kullanılmıştır. Ölçek 4

(Aidiyet, Benlik saygısı, Anlamli varoluş ve Kontrol) boyutludur. Bu çalışmada sosyotelizmle ilgili olan 2(Aidiyet ve Anlamli varoluş) boyutları kullanılmıştır. İki boyut 6 sorudan oluşmaktadır. Kesinlikle katılmıyorum/katılıyorum şeklindeki 5’li Likert kullanılmıştır. Örnek sorular “Arkadaşım ile etkileşim sırasında kendimi kopuk hissedirim.” ve “Arkadaşım ile etkileşim sırasında kendimi görünmez hissedirim.” şeklindedir. Uyum indeks değerleri ($\chi^2/sd=2.32$; $p < .001$; GFI= .97; CFI= .98; RMSEA= .07; SRMR= .06) olarak bulunmuştur.

Anket verileri tek kaynaktan toplandığı için Harman’ın tek faktör testini kullanarak ortak yöntem yanlılığını test etmeye ihtiyaç duyulmuştur. Ortak yöntem varyansını (common method variance) test etmek için öncelikle Harman’ın tek-faktör (single-factor) testi uygulanmıştır (Podsakoff vd., 2003). Tek faktörde açıklanan varyans miktarı %28,2’dir. Tek faktörde açıklanan varyans değerinin %50’nin altında olması gerektiği belirtilmiştir (Kline, 2015). Böylece ortak yöntem hatası olmadığı sonucuna varılmıştır.

4. Bulgular

Araştırmada kullanılan değişkenlerin ortalama değerleri, standart sapmaları, çarpıklık/basıklık değerleri ve korelasyon değerlerine yönelik bulguları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Tanımlayıcı İstatistikler ve Değişkenler Arası İlişkiler

Değişkenler	\bar{x}	SS	Çarp.	Basık.	1	2	3
1. Gelişmeleri Kaçırma Korkusu	2.75	.739	.443	-.008	(.82)		
2. Sosyotelizm	2.73	.811	.248	-.155	.492**	(.80)	
3. Sosyal Dışlanma	1.63	.876	1,004	.644	.340**	.277**	(.89)

($p < 0,01$ için **). Parantez içerisindeki değerler boyutların güvenilirlik katsayılarını göstermektedir.

Tablo 1’de değişkenlere ait ortalama değerlerine yer verilmiştir. Tabloya göre öğrencilerin gelişmeleri kaçırma korkusu (2.75), sosyotelizm (2.73) ile sosyal dışlanma (1.63) ortalamaya sahiptir. Gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyotelizm ortalamaları sosyal dışlanmaya göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının ± 1 aralığında olması verilerin normal dağılım gösterdiği şeklinde ifade edilebilir (Morgan vd., 2004).

Değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında zaman değişkenler arasında pozitif yönlü ve orta kuvvet seviyesinde, $p < 0,01$ anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Boyutlar; gelişmeleri kaçırma korkusu ($t = .555$, $p = .58$), sosyotelizm ($t = -.961$, $p = .33$) ve dışlanma ($t = -1.119$, $p = .25$) cinsiyete, göre karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Araştırmanın

birleşim ve ayrışım geçerliliği için ise AVE, CR ve MSV değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 2: Güvenirlik ve Geçerlik Değerleri

Değişkenler	CR	AVE	MSV
1. Gelişmeleri Kaçırma Korkusu	.81	.52	.19
2. Sosyotelizm	.78	.57	.21
3. Sosyal Dışlanma	.87	.59	.21

Bu sonuçlar tüm faktörlerin güvenilirliğe sahip olduğunu (Tüm CR değerleri .70 üzerindedir) ifade etmektedir. Faktörlere ait AVE değerlerinin CR değerlerinden düşük olması ve AVE değerinin .50 üzerinde olması birleşim geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Faktörlere ait AVE değerinin MSV değerlerinden yüksek olması faktörlerin ayrışım geçerliliğinin olduğu anlamına gelmektedir.

Aracılık ilişkilerinden oluşan araştırmanın hipotezleri, IBM SPSS ve AMOS programları (Arbuckle, 2016) ve bootstrap yöntemini esas alan regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Verilerin normal dağılım göstermesi nedeniyle Maximum Likelihood hesaplama yöntemi kullanılarak kovaryans matrisi oluşturulmuştur (Gürbüz ve Şahin, 2016). Ölçme modelinin doğrulanmasından sonra örtük değişkenli yapısal model üzerinden hipotezler test edilmiştir. Bu bulgular gelişmeleri kaçırma korkusunun, sosyal dışlanmayı yordadığı (H_1 : $\beta=0.34$, $t=4.03$, $p<.001$), gelişmeleri kaçırma korkusunun, sosyotelizmi yordadığı (H_2 : $\beta=0.49$, $t=9.09$, $p<.001$) ve sosyotelizmin, sosyal dışlanmayı yordadığı (H_3 : $\beta=0.15$, $t=2.18$, $p<.001$) bulunmuş ve hipotezler desteklenmiştir.

Araştırmanın diğer hipotezini test etmek amacıyla (*Gelişmeleri Kaçırma Korkusu*→*Sosyotelizm*→*Sosyal Dışlanma*) aracı değişken olduğu ayrı bir model kurulmuştur. Bootstrap tekniği ile yapılan aracılık etki analizlerinde, hipotezlerin desteklenebilmesi için analiz sonucunda elde edilen %95 güven aralığındaki (GA) değerlerin sıfır (0) değerini kapsamaması gerekmektedir. Modern yaklaşımda, modeldeki gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizm aracılığıyla sosyal dışlanma üzerindeki dolaylı etkisi¹ olup olmadığı Bootstrap tekniği ile elde edilen güven aralıklarına göre tespit edilmiştir (Gürbüz, 2019). Gelişmeleri kaçırma korkusu sosyotelizm ile birlikte sosyal dışlanma değişiminin ($R^2=.27$) açıklamıştır. Bootstrap sonuçlarına göre gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizm vasıtasıyla sosyal

¹ Burada nedensel bir etki değil, istatistiksel bir etki kastedilmektedir.

dışlanma üzerindeki dolaylı etkinin anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($H_4: \beta = .071$, %95 GA [.005, .146]). Aracı değişken modele dâhil edildikten sonraki doğrudan etki ise ($\beta = 0.27$, $t = 4.01$, $p < .001$) tespit edilmiştir. Bu çalışmada dolaylı etkinin anlamlı olduğu söylenebilir. Genel olarak, bu sonuçlar öğrencilerin gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizmi yordadığını ve her iki değişkenin ise sosyal dışlanma üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu göstermektedir. Burada sosyotelizm, gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal dışlanma arasında aracılık görevi üstlenmektedir.

5. Tartışma ve Sonuç

Akıllı telefonların hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmesiyle birlikte, sosyotelizm davranışı ortak bir fenomen ve önemli bir akademik endişe olarak ortaya çıkmıştır (Chotpitayasunondh ve Douglas, 2016, Roberts ve David, 2016). Bu çalışmada, gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyal dışlanma ilişkisinde sosyotelizmin aracılık rolü araştırılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre, gelişmeleri kaçırma korkusu sosyal dışlanmayı olumlu yönde yordamaktadır. Bu sonuçlar, (Reagle, 2015) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Ayrıca gelişmeleri kaçırma korkusu sosyotelizmi olumlu yönde yordamaktadır. Franchina (2018) gelişmeleri kaçırma korkusu, sosyal medya kullanımı, problemlili sosyal medya kullanımı ve sosyotelizm davranışı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Yapılan çalışmada, gelişmeleri kaçırma korkusunu sosyotelizm davranışını dolaylı etkilediği ve bu etkinin ise anlamlı olduğunu bulmuştur. Yine aynı şekilde Balta ve diğerinin (2018) yapmış olduğu çalışmada gelişmeleri kaçırma korkusu sosyotelizmi yordadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar çalışmanın sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Son olarak, sosyotelizm sosyal dışlanmanın olumlu yordayıcısıdır. Bu sonuçlar, Nuñez ve diğerleri (2020) tarafından yapılan çalışmada, akıllı telefon kaynaklı bir sosyal dışlanma eyleminin olduğunu vurgulamıştır. Aynı şekilde, Chotpitayasunondh ve Douglas (2018) tarafından yapılan çalışmada sosyotelizmin sosyal dışlanmayı yordadığı bulunmuştur.

Sosyotelizm davranışı, gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyal dışlanma arasında aracılık rolü üstlenmektedir. Bu sonuçlarla ilgili yapılan çalışmalara rastlanılmamıştır. Özellikle gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyotelizm veya sosyotelizm ile sosyal dışlanma değişkenleri arasında yapılan çalışmaları literatürde görmek mümkündür. Ancak sosyotelizm değişkenini aracı rolü olarak kullanan çalışmalara alan yazında rastlanılmamıştır.

Bu çalışma, sosyotelizm davranışı aracı rol olarak ele alması nedeniyle literatüre önemli bir

katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmada, gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyotelizm davranışını tetiklediği görülmüştür. Bu değişkenler arasındaki ilişkiler pozitif yönlü ve anlamlı bulunmuştur. Ayrıca gelişmeleri kaçırma korkusu ve sosyotelizm davranışı arttıkça, sosyal dışlanmanın da arttığı görülmüştür.

Akıllı telefon kullanıcılarının gelişmeleri kaçırma korkusu ile sosyotelizm davranışın sorununu çözmek için bildirimleri kapatmak, bir akıllı telefonun masaya yerleştirilmesi veya akıllı telefonlarını ceplerine koymak gibi etkili stratejiler konusunda eğitilmeleri gerekmektedir.

Araştırmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Bunlar; ortak yöntem varyansı hatasının olması, katılımcıların tek kültürden seçilmiş olması, kesitsel bir çalışma olması, sadece üniversite öğrencileri üzerinde yapılması, sosyal istenirlik etkisinin olması, çalışma verilerinin toplanmasında online anket kullanılması gibi sıralanabilir. Ayrıca veri toplama aracı olarak öğrencilerin anket formundaki sorulara verdikleri cevapların gerçek durumu yansıttığı kabul edilmiştir.

Gelecek çalışmalarda, akıllı telefon bağımlılığından kaynaklı davranışların gün geçtikçe artmasıyla bu değişkenlere farklı değişkenler (kuşaklar, can sıkıntısı, kıskançlık gibi) eklenerek farklı örneklemeler üzerinde boyamsal ve farklı veri kaynakları ile yapılan çalışmalar yürütülebilir.

Kaynakça

Abeele, M. M. V., Antheunis, M. L., & Schouten, A. P. (2016). The effect of mobile messaging during a conversation on impression formation and interaction quality. *Computers in Human Behavior*, 62, 562-569.

Abeele, M. V. (2019). The social consequences of phubbing: A framework and a research agenda. In *Handbook of mobile communication, culture, and information*. Oxford University Press.

Al-Saggaf, Y., MacCulloch, R., & Wiener, K. (2019). Trait boredom is a predictor of phubbing frequency. *Journal of Technology in Behavioral Science*, 4(3), 245-252.

Andreassen, C. S., Pallesen, S., & Griffiths, M. D. (2017). The relationship between addictive use of social media, narcissism, and self-esteem: Findings from a large national survey. *Addictive behaviors*, 64, 287-293.

Arbuckle, J. L. (2016). *User's guide. IBM SPSS AMOS for structural equation modeling*,

Version 24.0.

Balta, S., Emirtekin, E., Kircaburun, K., & Griffiths, M. D. (2020). Neuroticism, trait fear of missing out, and phubbing: The mediating role of state fear of missing out and problematic Instagram use. *International Journal of Mental Health and Addiction, 18*(3), 628-639.

Baumeister, R. F., & Leary, M. R. (1995). The need to belong: desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological bulletin, 117*(3), 497.

Billieux, J., Maurage, P., Lopez-Fernandez, O., Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2015). Can disordered mobile phone use be considered a behavioral addiction? An update on current evidence and a comprehensive model for future research. *Current Addiction Reports, 2*(2), 156-162.

Błachnio, A., & Przepiórka, A. (2018). Facebook intrusion, fear of missing out, narcissism, and life satisfaction: A cross-sectional study. *Psychiatry research, 259*, 514-519.

Bredeson, J. V., Lyons, J. B., Prochnik, S. E., Wu, G. A., Ha, C. M., Edsinger-Gonzales, E., ... & Nauluvula, P. (2016). Sequencing wild and cultivated cassava and related species reveals extensive interspecific hybridization and genetic diversity. *Nature biotechnology, 34*(5), 562-570.

Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. M. (2016). How “phubbing” becomes the norm: The antecedents and consequences of snubbing via smartphone. *Computers in Human Behavior, 63*, 9-18.

Chotpitayasunondh, V., & Douglas, K. M. (2018). The effects of “phubbing” on social interaction. *Journal of Applied Social Psychology, 48*(6), 304-316.

Elhai, J. D., & Contractor, A. A. (2018). Examining latent classes of smartphone users: Relations with psychopathology and problematic smartphone use. *Computers in Human Behavior, 82*, 159-166.

Elhai, J. D., Levine, J. C., Dvorak, R. D., & Hall, B. J. (2016). Fear of missing out, need for touch, anxiety and depression are related to problematic smartphone use. *Computers in Human Behavior, 63*, 509-516.

Franchina, V., Vanden Abeele, M., Van Rooij, A. J., Lo Coco, G., & De Marez, L. (2018). Fear of missing out as a predictor of problematic social media use and phubbing behavior among Flemish adolescents. *International journal of environmental research and public health, 15*(10), 2319.

Gerber, J., & Wheeler, L. (2009). On being rejected: A meta-analysis of experimental research on rejection. *Perspectives on Psychological Science, 4*(5), 468-488.

- Gökler, M. E., Aydın, R., Ünal, E., & Metintaş, S. (2016). Sosyal ortamlarda gelişmeleri kaçırma korkusu ölçeğinin Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 52-59.
- Gürbüz ve Şahin, (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe, yöntem, analiz (3. bs.)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürbüz, S. (2019). *AMOS ile yapısal eşitlik modellemesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hales, A. H., Dvir, M., Wesselmann, E. D., Kruger, D. J., & Finkenauer, C. (2018). Cell phone-induced ostracism threatens fundamental needs. *The Journal of social psychology*, 158(4), 460-473.
- Hetz, P. R., Dawson, C. L., & Cullen, T. A. (2015). Social media use and the fear of missing out (FoMO) while studying abroad. *Journal of Research on Technology in Education*, 47(4), 259-272.
- Karadağ, E., Tosuntaş, Ş.B., Erzen, E., Duru, P., Bostan, N., Şahin, B.M., Çulha, İ. & Babadağ, B. (2015). Determinants of phubbing, which is the sum of many virtual addictions: A structural equation model. *Journal of behavioral addictions*, 4(2), 60-74.
- Kline, R. B. (2015). *Principles and practice of structural equation modeling*. Guilford publications.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International journal of environmental research and public health*, 14(3), 311.
- Lai, C., Altavilla, D., Ronconi, A., & Aceto, P. (2016). Fear of missing out (FOMO) is associated with activation of the right middle temporal gyrus during inclusion social cue. *Computers in Human Behavior*, 61, 516-521.
- Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barrett, K. C. (2004). *SPSS for introductory statistics: Use and interpretation*. Psychology Press.
- Núñez, T. R., Radtke, T., & Eimler, S. C. (2020). A third-person perspective on phubbing: Observing smartphone-induced social exclusion generates negative affect, stress, and derogatory attitudes. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 14(3).
- Oberst, U., Wegmann, E., Stodt, B., Brand, M., & Chamarro, A. (2017). Negative consequences from heavy social networking in adolescents: The mediating role of fear of missing out. *Journal of adolescence*, 55, 51-60.
- Papacharissi, Z., & Rubin, A. M. (2000). Predictors of internet use. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 44, 175-196.

- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of applied psychology, 88*(5), 879.
- Pontes, H. M., Szabo, A., & Griffiths, M. D. (2015). The impact of Internet-based specific activities on the perceptions of Internet addiction, quality of life, and excessive usage: A cross-sectional study. *Addictive Behaviors Reports, 1*, 19-25.
- Przybylski, A. K., Murayama, K., DeHaan, C. R., & Gladwell, V. (2013). Motivational, emotional, and behavioral correlates of fear of missing out. *Computers in Human Behavior, 29*(4), 1841-1848.
- Reagle, J. (2015). Following the Joneses: FOMO and conspicuous sociality. Retrieved January 07, 2016, from <http://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/view/6064/4996>.
- Roberts, J. A., & David, M. E. (2017). Put down your phone and listen to me: How boss phubbing undermines the psychological conditions necessary for employee engagement. *Computers in Human Behavior, 75*, 206-217.
- Wang, X., Xie, X., Wang, Y., Wang, P., & Lei, L. (2017). Partner phubbing and depression among married Chinese adults: The roles of relationship satisfaction and relationship length. *Personality and Individual Differences, 110*, 12-17.
- We Are Social. (2020). Digital in 2020, <https://wearesocial.com/digital-2020>.
- Wegmann, E., Oberst, U., Stodt, B., & Brand, M. (2017). Online-specific fear of missing out and Internet-use expectancies contribute to symptoms of Internet-communication disorder. *Addictive Behaviors Reports, 5*, 33-42.
- Williams, K. D. (1997). Social ostracism. In *Aversive interpersonal behaviors* (pp. 133-170). Springer, Boston, MA.
- Williams, K. D. (2009). Ostracism: Effects of being excluded and ignored. *Advances in experimental social psychology, 41*, 275-314.
- Yasin, R. M., Bashir, S., Abeele, M. V., & Bartels, J. (2020). Supervisor Phubbing Phenomenon in Organizations: Determinants and Impacts. *International Journal of Business Communication, 2329488420907120*.